यत् पृथिव्यां व्रीहियवं हिरण्यं पशवः स्त्रियः। नालमेकस्य तत्सर्व्वमिति पश्यन्न मुह्यति। ५४०

राजन्भूयो ब्रवीमि त्वां पुत्रेषु समाचर। समता यदि ते राजन् स्वेषु पाण्डुसुतेषु वा।

इति श्रीमहाभारते उद्योगपर्व्वणि प्रजागरपर्व्वणि विदुरवाक्ये अष्टत्रिंशोऽध्यायः॥ ३८॥

॥ विदुर उवाच॥ योऽभ्यर्चितः सद्भिरसज्जमानः करोत्यर्थं शक्तिमहापयित्वा। क्षिप्रं यशस्तं समुपैति सन्तमलं प्रसन्ना हि सुखाय सन्तः।

महान्तमप्यर्थमधर्म्मयुक्तं यः सन्त्यजत्यनपाकृष्ट एव। सुखं सुदुःखान्यवमुच्य शेते जीर्णां त्वचं सर्प इवावमुच्य।

अनृते च समुत्कर्षो राजगामि च पैशुनं। गुरोश्चालीकनिर्ब्बन्धः समानि ब्रह्महत्यया।

असूयैकपदं मृत्युरतिवादः श्रियो वधः। अशुश्रूषा त्वरा श्लाघा विद्यायाः शत्रवस्त्रयः। ५४५

आलस्यं मदमोहौ च चापलं गोष्ठिरेव च। स्तब्धता चाभिमानित्वं तथाऽत्यागित्वमेव च।

एते वै सप्त दोषाः स्युः सदा विद्यार्थिनां मताः। सुखार्थिनः कुतो विद्या नास्ति विद्यार्थिनः सुखं।

सुखार्थी वा त्यजेद्विद्यां विद्यार्थी वा त्यजेत्सुखं। नाग्निस्तृप्यति काष्ठानां नापगानां महोदधिः।

नान्तकः सर्व्वभूतानां न पुंसां वामलोचना।

आशा धृतिं हन्ति समृद्धिमन्तकः क्रोधः श्रियं हन्ति यशः कदर्य्यतां। अपालनं हन्ति पशूंश्च राजन्नेकः क्रुद्धो ब्राह्मणो हन्ति राष्ट्रं। ५५०

अजाश्वकांस्यं रजतञ्च नित्यं मध्वाकरः शकुनिः श्रोत्रियश्च। वृद्धो ज्ञातिरवसन्नः कुलीन एतानि ते सन्तु गृहे सदैव।

अजोक्षाचन्दनं वीणाआदर्शौ मधुसर्पिषी। विषमौदुम्बरं शङ्खः स्वर्णनाभोऽथ रोचना।

गृहे स्थापयितव्यानि धन्यानि मनुरब्रवीत्। देवब्राह्मणपूजार्थमतिथीनां च भारत।

दृढञ्च त्वां सर्वपरं ब्रवीमि पुण्यं पदं तात महाविशिष्टं। न जातु कामान्न भयान्न लोभाद्धर्म्मं जह्याज्जीवितस्यापि हेतोः।

नित्यो धर्म्मः सुखदुःखे त्वनित्ये जीवो नित्यो हेतुरस्य त्वनित्यः। त्यक्त्वाऽनित्यं प्रतिष्ठस्व नित्ये सन्तुष्य त्वं तोषपरो हि लाभः। ५५५

महाबलान्पश्य महानुभावान् प्रशास्य भूमिं धनधान्यपूर्णां। राज्यानि हित्वा विपुलांश्च भोगान् गतान्नरेन्द्रान् वशमन्तकस्य।

मृतं पुत्रं दुःखपुष्टं मनुष्या उत्क्षिप्य राजन् स्वगृहान्निर्हरन्ति। तं मुक्तकेशाः करुणं रुदन्ति चितामध्ये काष्ठमिव क्षिपन्ति।

अन्यो धनं प्रेतगतस्य भुङ्क्ते वयांसि चाग्निश्च शरीरधातून्। द्वाभ्यामयं सह गच्छत्यमुत्र पुण्येन पापेन च वेष्ट्यमानः।

उत्सृज्य विनिवर्त्तन्ते ज्ञातयः सुहृदः सुताः। अपुष्पानफलान् वृक्षान्यथा तात पतत्रिणः।

अग्नौ प्रास्तं तु पुरुषं कर्म्मान्वेति स्वयं कृतं। तस्मात्तु पुरुषो यत्नाद्धर्मं सञ्चिनुयाच्छनैः। ५५०

अस्माल्लोकादूर्द्ध्वममुष्य चोर्ध्वो महत्तमस्तिष्ठति ह्यन्धकारं। तद्वै महामोहनमिन्द्रियाणां बुध्यस्व मा त्वां प्रलभेत राजन्।

इदं वचः शक्ष्यसि चेद्यथावन्निशम्य सर्व्वं प्रतिपत्तुमेव। यशः परं प्राप्स्यसि जीवलोके भयं न चामुत्र नचेह तेऽस्ति।

आत्मा नदी भारत पुण्यतीर्था सत्योदका धृतिकूला दयोर्म्मिः। तस्यां स्नातः पूयते पुण्यकर्म्मा पुण्यो ह्यात्मा नित्यमलोभ एव।

कामक्रोधग्राहवतीं पञ्चेन्द्रियजलां नदीं। नावं धृतिमयीं कृत्वा जन्मदुर्गाणि सन्तर।

प्रज्ञावृद्धं धर्म्मवृद्धं स्वबन्धुं विद्यावृद्धं वयसा चापि वृद्धं। कार्य्याकार्य्ये पूजयित्वा प्रसाद्य यः सम्पृच्छेन्न स मुह्येत्कदाचित्। ५५५